

Ενδείξεις ορισμών της αλληλεγγύης, όπως προκύπτουν από διαφορετικά εννοιολογικά πλαίσια

αλληλεγγύη η [alilengíi]: το ηθικό καθήκον της αλληλοβοήθειας, της υποχρέωσης που έχουν τα μέλη μιας ομάδας να υποστηρίζονται και να ενισχύονται αμοιβαία: *Ο συνδικαλισμός στηρίζεται στην επαγγελματική ~. Απεργούν σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τους συναδέλφους τους που διώκονται.* || (επέκτ.) συμπαράσταση: *Ο λαός έδειξε την ~ του στους πρόσφυγες.*

[λόγ. < ελνστ. *άλληλεγγύη* `αμοιβαία εγγύηση´ σημδ. γαλλ. *solidarité*]

[Λεξικό της Κοινής Ελληνικής (1998) Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης]

Σύμφωνα με τον **Emile Durkheim**, οι τύποι της **κοινωνικής αλληλεγγύης** σχετίζονται με τους τύπους της κοινωνίας. Ο Durkheim εισήγαγε τους όρους «μηχανική» και «οργανική αλληλεγγύη» στο πλαίσιο της θεωρίας του για την ανάπτυξη των κοινωνιών στο έργο του «*Ο Καταμερισμός της Εργασίας στην Κοινωνία*» (1893). Σε μια κοινωνία που παρουσιάζει μηχανική αλληλεγγύη, η συνοχή και η ολοκλήρωση της, προέρχεται από την ομοιογένεια των ατόμων – οι άνθρωποι αισθάνονται συνδεδεμένοι μέσα από παρόμοιες εργασίες, εκπαίδευση και θρησκευτική κατάρτιση, και τον τρόπο ζωής. Η μηχανική αλληλεγγύη λειτουργεί κανονικά σε "παραδοσιακές" και μικρής κλίμακας κοινωνίες. Σε απλούστερες κοινωνίες (π.χ. φυλών), η αλληλεγγύη συνήθως βασίζεται σε δεσμούς συγγένειας των οικογενειακών δικτύων. Η οργανική αλληλεγγύη προέρχεται από την αλληλεξάρτηση που προκύπτει από την εξειδίκευση της εργασίας και της συμπληρωματικότητας μεταξύ των ανθρώπων – μια ανάπτυξη που παρατηρείται σε "σύγχρονες" και "βιομηχανικές" κοινωνίες. Ορισμός: είναι κοινωνική συνοχή με βάση την εξάρτηση που έχουν τα άτομα μεταξύ τους σε πιο προηγμένες κοινωνίες. Παρά το γεγονός ότι τα άτομα εκτελούν διαφορετικά καθήκοντα και συχνά έχουν διαφορετικές αξίες και ενδιαφέροντα, η τάξη και η αλληλεγγύη της κοινωνίας εξαρτάται από την εξάρτησή τους το ένα από το άλλο, για την εκτέλεση των συγκεκριμένων καθηκόντων τους. Οργανικά εδώ αναφέρεται στην αλληλεξάρτηση των συστατικών μερών. Έτσι, η κοινωνική αλληλεγγύη διατηρείται σε πιο πολύπλοκες κοινωνίες, μέσα από την αλληλεξάρτηση των συστατικών μερών του (π.χ., οι αγρότες παράγουν την τροφή που θα θρέψει τους εργάτες του εργοστασίου, που παράγουν τα τρακτέρ, που επιτρέπουν στον γεωργό να παράγει την τροφή).

«Σε αντίθεση με την αλληλεγγύη, η οποία είναι οριζόντια και λαμβάνει χώρα μεταξύ ίσων, η φιλανθρωπία είναι πάνω-κάτω ταπεινωτική για όσους τη λαμβάνουν και ουδέποτε θέτει προκλήσεις στις έμμεσες σχέσεις εξουσίας.» **Eduardo Galeano**

«Η αλληλεγγύη δεν θεωρεί ότι οι αγώνες μας είναι οι ίδιοι αγώνες, ή ότι ο πόνος μας είναι ο ίδιος πόνος, ή ότι η ελπίδα μας είναι για το ίδιο μέλλον. Η αλληλεγγύη περιλαμβάνει δέσμευση και εργασία, καθώς και την αναγνώριση ότι ακόμη και αν δεν έχουμε τα ίδια συναισθήματα ή τις ίδιες ζωές ή τα ίδια σώματα, ζούμε σε κοινό έδαφος.» **Sara Ahmed**

«Μία από τις πιο γνωστές έννοιες στη χώρα μας είναι το **Ubuntu** (Ουμπούντου), το οποίο αποτελεί και την ουσία της ανθρώπινης φύσης. Αναφέρεται ειδικότερα σε ένα γεγονός – κανένα ανθρώπινο ον δεν μπορεί να υπάρξει σε απομόνωση. Αναφέρεται στην αλληλοσύνδεση ανάμεσά μας. Από μόνος σου δεν μπορείς να παραμείνεις άνθρωπος και όταν ακολουθείς αυτή την αξία – το Ubuntu – σε χαρακτηρίζει η γενναιοδωρία. Αναγνωρίζουμε τους εαυτούς μας ως άτομα πολύ πιο συχνά απ' όσο θα 'πρεπε, ως όντα ξέχωρα το ένα από το άλλο, ενώ στην πραγματικότητα είμαστε όλοι συνδεδεμένοι και ό,τι κάνει καθένας από εμάς επιδρά σε ολόκληρο τον Κόσμο. Κάθε φορά που κάνουμε το καλό, αυτό επιδρά σε ολόκληρη την ανθρωπότητα.» **Desmond Tutu**

Ο όρος **Asabiyyah** αναφέρεται στην κοινωνική αλληλεγγύη, με έμφαση στην ενότητα, την ομαδική συνείδηση και την κοινωνική συνοχή, αρχικά σε ένα πλαίσιο «φυλετισμού», αλλά μερικές φορές χρησιμοποιείται για το σύγχρονο εθνικισμό, επίσης. Έγινε γνωστός μέσω των Προλεγόμενων του **Ibn Khaldun** το 1377 (αν και υφίσταται ήδη από την προ-ισλαμική περίοδο) και είναι αντίστοιχος της αλληλεγγύης. Αφορά το θεμελιώδη δεσμό μεταξύ των μελών μιας κοινωνίας κι αποτελεί την κινητήρια δύναμη της ιστορίας.

Wanktok: πρόκειται για μια λέξη στα κρεόλικά Tok Pisin της **Παπούα Νέας Γουινέα**, η οποία χρησιμοποιείται για να περιγράψει ανθρώπους που μιλούν την ίδια γλώσσα με σένα κι ως εκ τούτου κατά μία έννοια σε διεκδικούν. *Προφέρεται: Wahn-tok*

Συνήθως η λέξη αυτή αναφέρεται σε άτομα εντός μίας οικογένειας, ενός χωριού, ενός κλαν και ίσως και λίγο μεγαλύτερες περιοχές (ας λάβει κανείς υπ' όψη του τη σχετικά περιορισμένη έκταση της Παπούα Νέας Γουινέα, αλλά και των κλαν της). Σύμφωνα με το wanktok, άνθρωποι που μοιράζονται μία κοινή γλώσσα – είτε υπάρχει συγγένεια είτε όχι – είναι «χρεωμένοι» κατά ένα τρόπο ο ένας στον άλλο και άρα υπάρχει η προσδοκία ότι θα φροντίσουν όσους συνανθρώπους τους μιλούν τα Tok Pisin. Η γέννηση μιας λέξης σαν αυτή οφείλεται στη γλωσσική απομόνωση της Παπούα Νέας Γουινέα [...] Μεταφρασμένη στη κυριολεξία, η λέξη αυτή σημαίνει «μία λαλιά».

Mitakuye oyasin, που σημαίνει «όλοι μου οι συγγενείς» ή «είμαστε όλοι συγγενείς» για τους **Λακότα Σιού** – αυτή είναι μία από τις βασικές φιλοσοφίες τους για την κατανόηση του σύμπαντος. Ως βασικό υπόβαθρο αντίληψης των πραγμάτων, διαπερνά κάθε κατάσταση – είτε αφορά καθημερινές πρακτικές, είτε πνευματικές.

«Όλοι μας αναγνωρίζουμε πόσο σημαντικό είναι να μοιράζεσαι. Όταν οι γείτονες μοιράζονται, δανείζουν, βοηθούν ο ένας τον άλλο, συνδέονται περισσότερο και τα μεμονωμένα άτομα δημιουργούν κοινότητα, καταναλώνοντας λιγότερα. Όμως τα περισσότερα πρότζεκτ αυτού του τύπου εστιάζουν σε εύπορες γειτονιές. Τί γίνεται όμως αν κάποιος δεν διέθετε ποτέ αρκετά; Πώς αντιμετωπίζουμε την κοινωνική ανισότητα; Πώς επαναδιανέμουμε την εξουσία στην πλειοψηφία που ζει δίχως πρόσβαση σε αυτή; Προκειμένου να μετασχηματίσουμε ένα οικονομικό σύστημα που αποτυγχάνει να καλύψει τις συλλογικές ανάγκες, έχουμε να μετακινηθούμε από μια οικονομία μοιράσματος σε μια **οικονομία αλληλεγγύης**. [...] Η οικονομία της αλληλεγγύης βασίζεται στο δημοκρατικό έλεγχο και την κοινωνική δικαιοσύνη, όχι απλώς τη συνεργασία και την οικολογική βιωσιμότητα. [...] Αλληλεγγύη σημαίνει να αναγνωρίζεις την αλληλεξάρτηση σε παγκόσμιο επίπεδο και να αντιμετωπίζεις τις αδικίες στις κοινότητές μας, αντικαθιστώντας τις δυναμικές άνιση πρόσβασης στην εξουσία με συνεργατικές προσεγγίσεις του ηγείσθαι «από τα κάτω». **Cheyenna Weber**

Συναισθηματική ισότητα (affective solidarity)/ σχεσιακότητα (relationality): Η ισότητα αποτελεί ζήτημα ισότιμης πρόσβασης στην αγάπη, τη μέριμνα και την αλληλεγγύη, καθώς και ίσο καταμερισμό των φορτίων και πλεονεκτημάτων κάθε μορφής εργασίας που προσφέρεται ως απότοκο σχέσεων αγάπης ή μέριμνας. Η αλληλεπίδραση μεταξύ σχετίζεσθαι, μέριμνας και αλληλεγγύης, βρίσκει μεταξύ άλλων έκφραση στην Πολιτική της Μέριμνας (Politics of Care/ Susan Tronto στις Κοινωνικές Επιστήμες και Carol Gilligan στην Ψυχολογία και τη Φιλοσοφία της Ηθικής).

Οι έννοιες της ισότητας και της δικαιοσύνης δεν επαρκούν από μόνες τους για να μειώσουν την ανθρώπινη δυστυχία και να κάνουν βιώσιμο τον κόσμο μας. Πρέπει να στρέψουμε την προσοχή μας στις ανάγκες των συνανθρώπων μας με αίσθημα ευθύνης, στοργή και συμπόνια, εκδηλώνοντας έμπρακτα τη συμπαράστασή μας σε όσους έχουν ανάγκη. Χρειάζεται όχι απλώς η κρατική αρωγή και η δράση των παραδοσιακών φιλανθρωπικών και εκκλησιαστικών οργανώσεων, αλλά η γενικευμένη κινητοποίηση όλων -πολιτών και θεσμών.

Η **έννοια της μέριμνας (care)**, που αναπτύχθηκε από τη φεμινιστική θεωρία, ως ιδιότητα εγγενής στις γυναίκες, μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη, υποστηρίζει η **Joan Tronto**. Η συγγραφέας ξεκινά από τη φεμινιστική θεωρία, αλλά -και εδώ έγκειται η πρωτοτυπία της- επεκτείνει τη χρήση της έννοιας της μέριμνας στη σφαίρα της πολιτικής και της ηθικής, θεωρώντας ότι μπορεί να δώσει καίριες απαντήσεις στα σύγχρονα προβλήματα. Τι θα συνέβαινε -αναρωτιέται η Tronto, αν όσα θεωρείται ότι ανήκουν στον κόσμο των γυναικών, όπως, π.χ., τα συναισθήματα, αγκαλιάσουν όλες τις πτυχές του κοινωνικού βίου; Η Tronto υποστηρίζει την αναγκαία σύζευξη της πολιτικής με την ηθική, του λογικού με τα συναισθήματα, της δημόσιας ζωής με την ιδιωτική σφαίρα.

Η **αλληλεπίδραση μεταξύ ομοτίμων** (P2P: peer to peer) αποτελεί μία εξειδικευμένη μορφή δυναμικής σχέσεων, βασισμένη στην αξία της ισοδυναμικότητας των συμμετεχόντων και την ελεύθερη συνεργασία μεταξύ ίσων προκειμένου να επιτευχθεί το κοινό έργο, η δημιουργία **κοινών αγαθών** (commons), όπου οι δυνατότητες λήψης αποφάσεων είναι ευρέως καταναμημένες εντός του δικτύου και χαρακτηρίζονται από αυτονομία (**Michel Bauwens**)

Οι κοινωνικές διεργασίες που χαρακτηρίζουν τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ομοτίμων είναι πολυπρόσωπες:

- παραγωγή μεταξύ ομοτίμων - η συνεργατική παραγωγή ορίζεται με βάση την αξία χρήσης και είναι ανοιχτή σε συμμετοχή και αξιοποίηση από το μεγαλύτερο δυνατό αριθμό ανθρώπων,
- διακυβέρνηση μεταξύ ομοτίμων - η παραγωγή ή το εκάστοτε πρότζεκτ ορίζονται από την ίδια την κοινότητα των παραγωγών και όχι βάσει των κατανομών της αγοράς ή της εταιρικής ιεραρχίας,
- ιδιοκτησία μεταξύ ομοτίμων - η αξία χρήσης της ιδιοκτησίας είναι ελεύθερα προσβάσιμη σε καθολική βάση, ενώ οι υπηρεσίες και τα προϊόντα διανέμονται μέσω νέων δομών ιδιοκτησίας, δίχως να υφίσταται ζήτημα αποκλειστικότητας (παρόλο που η προέλευσή τους εξακολουθεί ν' αναγνωρίζεται).